

Aneta Klementowska

Założenia szkolnego poradnictwa zawodowego w Unii Europejskiej w odniesieniu do rozwiązań polskich

Problemy Profesjologii nr 2, 47-56

2011

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Aneta Klementowska

ZAŁOŻENIA SZKOLNEGO PORADNICTWA ZAWODOWEGO W UNII EUROPEJSKIEJ W ODNIESIENIU DO ROZWIĄZAŃ POLSKICH

Streszczenie

Aktualna, stosunkowo trudna sytuacja na europejskim rynku pracy spowodowała wzrost zainteresowania poradnictwem zarówno zawodowym, jak i edukacyjnym. Artykuł zawiera zestawienie wybranych dokumentów regulujących kwestie poradnictwa, doradztwa zawodowego, jak również praktyki w zakresie szkolnego poradnictwa edukacyjno-zawodowego. Kluczowe, zwłaszcza teoretyczne rozwiązania poszczególnych państw są zbliżone, zauważalne są jednak różnice w działaniu praktycznym (dotyczy to również rozwiązań stosowanych na gruncie polskiego poradnictwa).

THE FOUNDATIONS OF SCHOOL OCCUPATIONAL COUNSELLING IN THE EUROPEAN UNION WITH RESPECT TO THE SOLUTIONS APPLIED IN POLAND

Abstract

The present, relatively difficult, situation on the European labour market has resulted in increasing interest on counselling, both occupational and educational one. This article comprises a specification of selected documents regulating the questions of guidance, occupational counselling, as well as the practice of school educational and occupational counselling. The key solutions, especially the theoretical ones, as applied by individual states, are similar to one another, some differences are observable, however, as far as practical activities are concerned (this also refers to solutions applied on the basis of Polish guidance).

Współcześnie zaobserwować można wzrost zainteresowania kwestią wyboru, jak również zmiany zawodu, konsekwencją czego jest podkreślenie roli poradnictwa i doradztwa zawodowego w procesie decyzyjnym ludzi w zróżnicowanym wieku. Niewątpliwie zjawisko to jest następstwem wielu zawirowań na europejskim rynku pracy, które spowodowane były zarówno zmianą zapotrzebowania rynku pracy, dużą konkurencją wśród pracobiorców, wysokimi wymaganiami ze strony pracodawców, jak też narastającymi trudnościami ekonomicznymi przedsiębiorców¹.

¹ Informacje zawarte w artykule zaczerpnięto z pracy doktorskiej: A. Klementowska, *Poradnictwo zawodowe w gimnazjum wiejskim w wymiarze środowiskowym (na przykładzie Publicznego Gimnazjum w Lubięcinie)*, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra 2011.

W krajach europejskich poradnictwo definiowane jest w różny sposób. Najczęściej stosowane jest w odniesieniu do szeregu powiązanych ze sobą indywidualnych, bądź też grupowych działań, których zasadniczym celem jest zapewnienie właściwej informacji i pomocy ludziom w każdym wieku oraz w każdym momencie ich życia. Głównie odnosi się do wyboru ścieżek edukacyjnych, szkoleniowych i zawodowych oraz do efektywnego kierowania tymi ścieżkami. Zdarzają się sytuacje, że poradnictwo nie jest przedstawiane jako samodzielna działalność, bywa ono raczej osadzone w innych kontekstach, powiązane z różnego rodzaju zajęciami związanymi z kształceniem. Ze względu na to, że realizowane jest ono przez pracowników świadczących usługi poradnicze w kontekście kształcenia ustawicznego, większość raportów wiąże poradnictwo zawodowe z działaniem pedagogicznym².

Do pierwszej grupy przepisów, których celem było sankcjonowanie, inspirowanie, zachęcanie (lub wręcz zobowiązanie) państw zarówno do organizowania, finansowania, jak i rozwoju poradnictwa zawodowego, zaliczyć można traktaty oraz uchwały organów Unii Europejskiej. Podstawowe źródło prawa stanowią Traktaty Stowarzyszeniowe. Z punktu widzenia poradnictwa istotne znaczenie miały zapisy dotyczące rozwoju edukacji oraz wspólnej polityki rozwoju zasobów ludzkich i polityki zatrudnieniowej zawarte w:

- Traktacie Rzymskim z 25 marca 1957 roku;
- Traktacie z Maastricht z 7 lutego 1992 roku (traktat o UE);
- Traktacie Amsterdamskim z 2 października 1997 roku;
- Traktacie Nicejskim z 26 lutego 2001 roku³.

W Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącej roli poradnictwa i kształcenia zawodowego w rozwoju zasobów ludzkich przyjętej w Genewie w 1975 roku (natomiast w Polsce w 1979 roku) zwrócono uwagę na konieczność rozwoju polityki i programów poradnictwa i kształcenia zawodowego z uwzględnieniem związku między poradnictwem i kształceniem zawodowym a zatrudnieniem, w szczególności poprzez publiczne urzędy zatrudnienia (art.1). Ponadto każdy Członek został zobligowany do opracowania i doskonalenia tzw. systemów uzupełniających systemy nauczania ogólnego, technicznego i zawodowego, poradnictwa szkolnego i zawodowego oraz kształcenia zawodowego, zarówno w ramach systemu szkolnego, jak i poza nim (art.2). W celu zapewnienia pełnej informacji oraz możliwie jak najszerszego poradnictwa zarówno dla dzieci, młodocianych, jak i dorosłych zwrócono również uwagę na konieczność stopniowego rozszerzania systemu poradnic-

² R. G. Sultana, *Strategie usług poradnictwa zawodowego w społeczeństwie wiedzy. Europejskie trendy, wyzwania, działania*, Luksemburg 2004, s. 32-33.

³ R. Siarkiewicz, *Poradnictwo zawodowe w Polsce w świetle konwencji międzynarodowych i prawa Unii Europejskiej*, [w:] E. Siarkiewicz (red.), *Niejednoznaczność poradnictwa*, Zielona Góra 2004, s. 138.

twą zawodowego i systemu ciągłej informacji o zatrudnieniu (art.3). Polityka oraz programy poradnictwa i kształcenia zawodowego miały być wówczas opracowywane i stosowane przy współpracy z organizacjami pracodawców i pracowników, jak też w razie potrzeby z innymi zainteresowanymi instytucjami (art.5)⁴.

21 czerwca 1988 roku przyjęto w Genewie kolejną Konwencję Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącą popierania zatrudnienia i ochrony przed bezrobociem, która weszła w życie 17 października 1991 roku (Polska jednak nie ratyfikowała tej Konwencji). Zobowiązano wówczas Członków do podejmowania właściwych kroków w celu skoordynowania swego systemu ochrony przed bezrobociem ze swoją polityką zatrudnienia, co miało w efekcie końcowym przyczynić się do popierania pełnego, produktywnego i swobodnie wybieranego zatrudnienia (art.2)⁵.

W „Memorandum dotyczącym kształcenia ustawicznego” wskazuje się na konieczność zapewnienia każdemu dostępu do profesjonalnego poradnictwa zawodowego⁶, które w konsekwencji prowadzi do łatwego dostępu do rzetelnych informacji i porad o możliwościach kształcenia na obszarze całej Europy i na każdym etapie życia. Przedstawiono również sześć głównych założeń dotyczących podejmowania działań na rzecz kształcenia ustawicznego, w ramach których znalazła się kwestia dotycząca zmiany charakteru poradnictwa i doradztwa. Zgodnie z założeniem nr 5 w obliczu istniejącej sytuacji na rynku edukacyjno-zawodowym należy zmienić sposób postrzegania poradnictwa i zacząć traktować je jako powszechną i stale dostępną usługę kierowaną do szerokiego grona nowych odbiorców, obejmującą jednocześnie poradnictwo naukowe, zawodowe i personalne⁷.

W celu opracowania pojęć i zasad dotyczących świadczenia usług poradnictwa zawodowego, jak również określenia wspólnych wytycznych i kryteriów jakości świadczenia usług i produktów poradnictwa zawodowego w grudniu 2002 roku Komisja Europejska powołała Grupę Ekspertów do spraw poradnictwa przez całe życie. Efektem ich pracy było opracowanie w celu pomocy Państwom Członkowskim w usprawnianiu i unowocześnianiu swojej poli-

⁴ Konwencja Międzynarodowej Organizacji Pracy Nr 142 dotycząca roli poradnictwa i kształcenia zawodowego w rozwoju zasobów ludzkich z dnia 23 czerwca 1975 roku, „Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego” 2007, nr 39, s. 8-9.

⁵ Konwencja Międzynarodowej Organizacji Pracy Nr 168 dotycząca popierania zatrudnienia i ochrony przed bezrobociem z dnia 21 czerwca 1988 roku, „Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego” 2007, nr 39, s. 17.

⁶ B. J. Ertelt, *Professionalität in der Berufsberatung*, [w:] E. Kalinowska, A. Kargulowa, B. Wojtasik (red.), *Counsellor – profession, passion, calling?*, Vol. II, Wrocław 2003, s. 24.

⁷ *Memorandum dotyczące kształcenia ustawicznego z dnia 30 października 2000 roku*, „Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego” 2007, nr 39, s. 66.

tyki oraz rozwijaniu systemów i praktyk świadczenia usług poradnictwa zawodowego następujących narzędzi referencyjnych:

- wspólne cele i zasady świadczenia usług poradnictwa przez całe życie;
- wspólne punkty odniesienia dla systemów zapewniania jakości w świadczeniu usług poradnictwa zawodowego;
- najważniejsze cechy systemowego modelu poradnictwa przez całe życie⁸.

Wśród innych ważnych dokumentów regulujących kwestie związane z rynkiem pracy oraz poradnictwem zawodowym, na uwagę zasługują m.in. raporty: pierwszy z 2000 roku dotyczący wejścia młodzieży na rynek pracy, drugi z 2003 roku podkreślający istotną rolę doradztwa edukacyjnego w osiąganiu celów przez różne systemy edukacyjne. Ponadto w maju 2004 roku ogłoszono rezolucję o doradztwie kariery, natomiast w przyjętym w Lizbonie programie rozwoju Unii Europejskiej do 2010 roku, znanego jako Rezolucja Lizbońska, zawarto pogląd, iż wsparciem dla poszczególnych krajów w zakresie rynku pracy, zatrudnienia, bezrobocia powinno być rozwijające się całozyciowe doradztwo kariery⁹. Dodatkowo trzeba zaznaczyć, iż kraje członkowskie powinny umożliwić obywatelom dostęp zarówno do informacji i poradnictwa zawodowego, pośrednictwa pracy, jak również technik poszukiwania pracy i usług wspierających procesy szkolenia¹⁰.

Uchwalenie przez Radę Unii Europejskiej 18 maja 2004 roku Rezolucji dotyczącej „Całozyciowego poradnictwa zawodowego w Europie” było potwierdzeniem ogromnej roli poradnictwa zawodowego dla rozwoju społeczeństw współczesnej Europy. Zgodnie z Rezolucją wszyscy obywatele Europy na każdym etapie swojego życia, szczególnie zaś jednostki i grupy tzw. szczególnie ryzyka, powinny mieć zapewniony dostęp do usług związanych z poradnictwem, informacją zawodową i planowaniem kariery. W Rezolucji podkreślano również konieczność zapewnienia usług poradnictwa w systemie edukacji i kształcenia zawodowego (głównie w szkołach), co w konsekwencji miało wpłynąć na uniknięcie tzw. „przypadkowości” podejmowanych przez młodzież decyzji dotyczących edukacji i planowania kariery zawodowej. Celem świadczonych usług z zakresu poradnictwa miało być zagwarantowanie właściwego wsparcia umiejętności efektywnego oraz samodzielnego zarządzania ścieżkami własnej edukacji i kariery. Zarówno dla instytucji edukacyjnych, jak i szkolenio-

⁸ I. Greiner, *Priorytety poradnictwa zawodowego w krajach Unii Europejskiej*, [w:] http://www.kowzeiu.edu.pl/edukator/index.php?option=com_content&view=article&id=148&catid=1:artykuy&Itemid=2 [10.02.2011].

⁹ M. Śmigiel, J. Grabowski, *Pośrednictwo pracy i doradztwo zawodowe w Unii Europejskiej*, Warszawa 2006, s. 53.

¹⁰ *Zalecenie Międzynarodowej Organizacji Pracy Nr 195 dotyczące rozwoju zasobów ludzkich: kształcenie, szkolenie i uczenie się przez całe życie z dnia 17 czerwca 2004 roku*, „Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego” 2007, nr 39, s. 40.

wych poradnictwo zawodowe miało stanowić kluczowy instrument wpływający na poprawę jakości i procesu nauczania¹¹.

W 2006 roku został przyjęty „Program działań w zakresie uczenia się przez całe życie”, zgodnie z którym zarówno zakres doradztwa, jak i poradnictwa zawodowego powinien uwzględniać następujące działania: udzielanie informacji, ocenę predyspozycji i udzielanie porad, których celem jest wsparcie osób uczących się, instruktorów zawodu i pozostałego personelu w dokonaniu wyboru dotyczącego programu edukacji i szkoleń lub też możliwości zatrudnienia. W ramach niniejszego programu wskazano szereg tzw. programów szczególnych. Z punktu widzenia poradnictwa zawodowego istotną rolę odgrywały programy: Leonardo da Vinci oraz Grundtyig, które skierowane były m.in. do podmiotów świadczących usługi doradztwa i poradnictwa zawodowego dotyczące dowolnych aspektów uczenia się przez całe życie¹².

Analizując systemy doradztwa zawodowego w Europie zauważyć można pewne różnice, które dotyczą lokalizacji służb doradczych; przedmiotu doradztwa zawodowego; form działania doradców; sposobu sprawowania kontroli nad systemem doradztwa przez organy zwierzchnie oraz metody jego finansowania¹³.

W związku z tym, iż zdolność do samodzielnego kierowania karierą zawodową rozwija się już we wczesnym dzieciństwie, należy pamiętać o konieczności włączenia pomocy doradczej już na etapie szkoły podstawowej. Ze względu na dalsze przyszłościowe skutki podejmowanych decyzji zasadniczym jej celem powinno być umożliwienie „sprawnego” przejścia ze szkoły podstawowej (w Polsce gimnazjalnej) do średniej¹⁴.

Szkoła stanowi jedno z podstawowych miejsc świadczenia usług poradnictwa, gdyż to właśnie w niej dochodzi do zetknięcia się młodych ludzi z formalnie świadczonym poradnictwem edukacyjnym i zawodowym. Najczęściej usługi z tego zakresu świadczone są na szczeblu gimnazjalnym, jednak pomimo różnorodności typów i systemów poradnictwa w Europie zauważyć można, iż większość państw zaczęła rozszerzać świadczone usługi w tym zakresie na różne poziomy edukacji szkolnej, proponując tym samym bogatszą i bardziej różnorodną

¹¹ W. Krefft, *Wykładnia Rady Unii Europejskiej dla poradnictwa zawodowego i jej implikacje dla Polski*, [w:] „Pedagogika Pracy” 2005, nr 47, s. 32-33.

¹² *Decyzja ustanawiająca Program działań w zakresie uczenia się przez całe życie z dnia 15 listopada 2006*, „Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego” 2007, nr 39, s. 139, 149, 151.

¹³ A. Paszkowska-Rogacz, *Doradztwo zawodowe w krajach Unii Europejskiej*, [w:] <http://www.sdsiz.pl/index.php/warsztat-doradcy-mainmenu-43/dla-nauczycieli/artykuly/161-doradztwo-zawodowe-w-krajach-unii-europejskiej> [31.01.2010].

¹⁴ Organisation for Economic Co-operation and Development, *Berufsberatung: Ein Handbuch für politische Verantwortliche*, Brüssel 2005, s. 13, [w:] <http://books.google.pl/books?id=dIGuRGZKFeUC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [24.01.2011].

ofercie¹⁵. Rozszerzenie świadczonych usług wynika z tego, iż współczesna młodzież zmuszona jest do podejmowania decyzji dotyczących zarówno ich prywatnej, jak i zawodowej przyszłości w szybko zmieniających się warunkach społecznych, w których jednocześnie wymaga się coraz większych kwalifikacji, a zawód wydaje się tracić na znaczeniu. W takiej sytuacji bardzo potrzebne, jednak trudniejsze niż kiedykolwiek, jest indywidualne planowanie kariery (tym bardziej, że zmianie uległ stosunek do kształcenia, uczenia się i pracy)¹⁶.

W krajach Unii Europejskiej powszechnie uważa się, że im wcześniej uczniowie muszą wybierać kolejny etap nauki, tym wcześniej doradca zawodowy powinien wkroczyć z udzielaniem im pomocy. Konsekwencją tego jest funkcjonowanie profesjonalnego poradnictwa zawodowego już od najmłodszych lat szkolnych – wówczas doradcy zawodowi starają się w rzetelny sposób wspierać uczniów w różnych sytuacjach edukacyjno-zawodowych¹⁷.

W celu wsparcia doradców szkolnych w realizacji powierzonych im zadań opracowano specjalne programy orientacji zawodowej, które różnią się co prawda sposobami realizacji, niemniej jednak mają pewne treści wspólne dla wszystkich krajów. Wspomniane programy podzielić można na 4 grupy tematyczne m.in. rozwijanie świadomości w zakresie ofert szkół, zawodów, miejsc pracy przy uwzględnieniu wymagań, jakie stawiają one przed kandydatami (uwzględnienie szans i możliwości w tym zakresie); rozwijanie świadomości w zakresie własnych zdolności, umiejętności, kwalifikacji, potrzeb, wartości i zainteresowań w aspekcie zarówno życzeniowym, jak i rzeczywistym; nauka procesu podejmowania decyzji, łącznie z uświadamianiem konsekwencji dokonywanych wyborów; jak również nauka radzenia sobie ze zmianami, rozwój umiejętności pozwalających na przystosowanie się do zastanych warunków, a także na wychodzenie naprzeciw nowym sytuacjom¹⁸.

Aktualnie w Polsce dąży się do tego, aby zbliżyć sposoby udzielania pomocy uczniom w dokonywaniu wyborów edukacyjno-zawodowych do innych krajów Unii Europejskiej, jednakże zważywszy chociażby na brak czasu wychowawców, nauczycieli przedmiotowych oraz brak środków na realizację owych działań jest to dosyć trudne. Podstawowym uchybieniem polskiego systemu orientacji i poradnictwa zawodowego w warunkach szkolnych jest brak jasno określonego czasu poświęconego na wspieranie ucznia w dokonywaniu wyborów edu-

¹⁵ R. G. Sultana, *Strategie usług ...*, *op.cit.*, s. 55-56.

¹⁶ H. Kahlert, J. Mansel, *Bildung und Berufsorientierung: Der Einfluss von Schule und informellen Kontexten auf die berufliche Identitätsentwicklung*, München 2007, s. 7, [w:] <http://books.google.pl/books?id=88U0U-zgKDGEC&printsec=frontcover&dq=Bildung+und+Berufsorientierung&hl=pl#v=onepage&q&f=false> [24.01.2011].

¹⁷ U. Fiała, *Rola doradcy zawodowego w poradnictwie zawodowym*, [w:] http://www.koweziu.edu.pl/edukator/index.php?option=com_content&view=article&id=214&catid=1:artykuy&Itemid=2 [10.02.2011].

¹⁸ A. Paszkowska-Rogacz, *Doradztwo zawodowe ...*, *op.cit.*

kacyjno-zawodowych oraz brak konkretnego przedmiotu, a często również osoby odpowiedzialnej za realizację zadań orientacyjno-poradniczych. W wielu krajach Unii Europejskiej kwestie te zostały już rozwiązane. W Danii uczniowie w wieku 14-16 lat otrzymują rocznie 48 lekcji orientacji zawodowej. W Niemczech w wieku 13-15 lat młodzi ludzie otrzymują tygodniowo 5-7 godzin z zakresu orientacji zawodowej – niekiedy w ramach oddzielnego przedmiotu, niekiedy w ramach tematów interdyscyplinarnych. Powyżej 15 roku życia treści te również są realizowane jednakże mniej intensywnie. W Grecji w wieku 12-14 lat uczniowie otrzymują rocznie 45 godzin, natomiast w wieku od 15 do 16 lat – 30 godzin z orientacji zawodowej. W Holandii treści z orientacji zawodowej realizowane są w ramach 15 przedmiotów szkolnych, czasami na odrębnym przedmiocie. W Portugalii młodzież w wieku 14 lat otrzymuje 50 godzin rocznie z orientacji zawodowej, natomiast w Wielkiej Brytanii już od 10 roku życia zaczyna się w szkołach wprowadzanie przedmiotu „wczesna orientacja zawodowa”, natomiast od 14 do 16 roku życia orientacja zawodowa jest częścią tzw. edukacji osobowej i społecznej uczniów¹⁹.

Zarówno z punktu widzenia indywidualnego, lokalnego, czy też ogólnokrajowego, podkreśla się w Unii Europejskiej rolę poradnictwa zawodowego dla funkcjonowania zarówno rynku edukacyjnego, jak również rynku pracy. Również we wszystkich krajach można dostrzec dążenia do zorganizowania jak najlepszego systemu poradnictwa zawodowego. Pomimo, iż większość państw ma już wypracowane metody działań w tym zakresie, to jednak na bieżąco poddawane są one modyfikacji pod kątem zmieniających się potrzeb.

We wszystkich krajach Unii (z wyjątkiem Portugalii) rolę doradczą pełnią zazwyczaj nauczyciele nazywani np. nauczyciele doradcy, nauczyciele kariery, doradcy zawodowi, doradcy kariery. Często wykonują pracę doradczą w niepełnym wymiarze godzin, resztę czasu poświęcając na nauczanie. Zaobserwować można, szczególnie w Danii, Holandii, Hiszpanii, Wielkiej Brytanii, Irlandii i Niemczech, zwiększenie roli wychowawcy klasy w realizacji zadań doradczych. We wszystkich krajach UE istnieje jednak duża potrzeba zintegrowania różnych działań doradczych wykonywanych na terenie szkół, a zatem stworzenia stanowiska szkolnego koordynatora doradztwa zawodowego. Ponadto podkreśla się również rolę specjalnych programów orientacji zawodowej, które różnią się co prawda sposobami realizacji, niemniej jednak posiadają pewne stałe i wspólne dla wszystkich krajów treści²⁰. We wszystkich krajach (również w Polsce) podkreśla się rolę jaką w procesie wyboru zawodu przez młodzież

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ A. Paszkowska-Rogacz, *Doradztwo zawodowe w systemach szkolnych Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem Irlandii i Danii*, Warszawa 2001, s. 14-18.

odgrywają rodzice. Niesłuchanie ważne jest zatem włączenie rodziców w przygotowanie młodzieży do podejmowania decyzji edukacyjno-zawodowych.

Elementami, które różnią w chwili obecnej polski szkolny system doradztwa od systemów innych krajów UE jest m.in. sposób wspierania ucznia w podejmowaniu decyzji. W większości szkół europejskich decyzje te podejmowane są bądź przez uczniów, bądź w ich interesie przez doradców. Podział taki doprowadza w konsekwencji do konieczności planowania kariery ucznia. Ogólnie mówiąc decyzje „pionowe” dotyczące pokonywania kolejnych stopni edukacji są najczęściej decyzjami o charakterze selekcyjnym, w związku z czym podejmowane są „na rzecz ucznia”, natomiast decyzje „poziome”, wiążą się z wyborem dziedziny kształcenia, są zatem częściej podejmowane przez samych uczniów. Obecnie jednak linia takiego podziału w krajach Unii zaczyna się zacierać. W Belgii, Francji i Luksemburgu decyzje edukacyjne podejmuje Rada złożona z nauczycieli, dyrektora szkoły i doradcy zawodowego. Kryteria są jednak jawne i znane zarówno uczniom, jak i ich rodzicom. W razie potrzeby mogą oni odwołać się od decyzji Rady do komisji odwoławczej, w której również zasiada doradca zawodowy. Różnice dotyczą również kontaktów jakie uczeń ma ze światem pracy. W polskim szkolnictwie kontakty te są bardzo ograniczone, w odróżnieniu od innych krajów UE, gdzie można zaobserwować takie sposoby realizacji przedmiotów jak: symulacja pracy (np. gry biznesowe, zajęcia techniczne, warsztaty szkolne); obserwacja pracy (np. wizyty w miejscu pracy, „śledzenie” pracy, kiedy uczeń towarzyszy konkretnemu pracownikowi przez określony czas, obserwując jego wszystkie zadania)²¹.

W literaturze przedmiotu poświęconej systemom poradnictwa zawodowego w krajach Unii Europejskiej doszukać się można pewnych kwestii, które zdaniem autorów mogłyby wpływać na podniesienie jakości usług doradczych w naszym kraju. Wśród nich wymienia się m.in. poświęcenie znacznej uwagi zagadnieniom orientacji zawodowej i poradnictwa zawodowego w krajach UE; włączenie orientacji zawodowej do programów szkolnych; realizację zajęć z orientacji zawodowej w ramach godzin wychowawczych, przedmiotów szkolnych; zatrudnienie w szkołach doradców zawodowych, których zadaniem byłoby udostępnienie informacji na temat możliwości kształcenia, zdobycia zawodu i pomoc w planowaniu przyszłości zawodowej²². Analizując aktualne sposoby realizacji zadań orientacyjnych i poradniczych w Polsce zauważyć można, iż większość z zaprezentowanych postulatów zostało już

²¹ *Ibidem*, s. 11, 22.

²² I. Greiner, *Szkolny doradca zawodowy w wybranych krajach Unii Europejskiej*, [w:] http://www.koweziu.edu.pl/edukator/index.php?option=com_content&view=article&id=103&catid=1:artykuly&Itemid=2 [10.02.2011].

zrealizowanych, natomiast niektóre znajdują się w trakcie realizacji (szczególnie na szczeblu gimnazjalnym).

Współcześnie można dostrzec, iż założenia teoretyczne dotyczące orientacji i poradnictwa zawodowego w Polsce są zbliżone do pozostałych krajów Unii Europejskiej, zawodzi jednak praktyka. Podobieństw na gruncie teoretycznym (gdyż praktyka jest nieco inna), można doszukać się w następujących kwestiach:

- aktualnie poradnictwo zawodowe leży w gestii dwóch resortów: edukacji i pracy, które z założenia powinny ze sobą współpracować – obecnie jednak współpraca nie zawsze się dobrze układa;
- ustawa o systemie oświaty zobowiązuje szkoły do wspierania uczniów w podejmowaniu decyzji edukacyjno-zawodowej – nie wprowadzono jednak do szkół odrębnego przedmiotu oraz nie wskazano, w jakim wymiarze godzin zadania te mają być realizowane;
- szkoły powinny przygotowywać wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego – nie wszystkie szkoły wywiązują się z tego zadania, jeżeli natomiast WSDZ jest opracowany, to często dużej liczby zadań nie udaje się zrealizować, gdyż nie ma na to czasu, środków;
- w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych zatrudniono doradców szkolnych – nie we wszystkich szkołach i najczęściej w bardzo ograniczonym wymiarze godzin, brak jest również konkretnych, jednolitych uregulowań prawnych w tym zakresie;
- wychowawcy klas i nauczyciele przedmiotowi zobligowani zostali do realizacji zadań z orientacji i poradnictwa zawodowego – jednakże programy są już „przeładowane” i nie ma czasu na realizację poradnictwa zawodowego, nauczyciele nie są odpowiednio przygotowani, co doprowadza do przerzucania odpowiedzialności za realizację tych zadań z osoby na osobę, z przedmiotu na przedmiot;
- szkoły powinny utrzymywać stały kontakt z rodzicami, opiekunami uczniów, aby pomoc w zakresie wyboru szkoły, zawodu była jak najbardziej trafna – kontakty z rodzicami są bardzo rzadkie i dotyczą najczęściej spraw związanych z wynikami nauczania, problemami wychowawczymi;
- zadania orientacyjne i poradnicze powinny być realizowane w sposób zaplanowany, cykliczny – realia pokazują, że najczęściej są przypadkowe, akcyjne.

Jak wynika zatem z powyższej analizy założenia teoretyczne dotyczące kwestii orientacji i poradnictwa zawodowego w naszym kraju są zbliżone do rozwiązań stosowanych w innych krajach Unii Europejskiej. W Polsce istnieją jednak pewne trudności z wdrożeniem

ich do praktycznego działania. Aktualnie niemal wszystkie kraje Unii Europejskiej na bieżąco dokonują pewnej modyfikacji swoich systemów, aby jak najbardziej odpowiadały one z jednej strony potrzebom osób oczekujących wsparcia w zakresie spraw zawodowych, z drugiej natomiast potrzebom rynku pracy.

Bibliografia

1. *Decyzja ustanawiająca Program działań w zakresie uczenia się przez całe życie z dnia 15 listopada 2006*, „Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego” 2007, nr 39.
2. Ertelt B. J., *Professionalität in der Berufsberatung*, [w:] E. Kalinowska, A. Kargulowa, B. Wojtasik (red.), *Counsellor – profession, passion, calling?*, Vol. II, Wrocław 2003.
3. Fiała U., *Rola doradcy zawodowego w poradnictwie zawodowym*, [w:] http://www.koweziu.edu.pl/edukator/index.php?option=com_content&view=article&id=214&catid=1:artykuy&Itemid=2 [10.02.2011].
4. Greiner I., *Priorytety poradnictwa zawodowego w krajach Unii Europejskiej*, [w:] http://www.koweziu.edu.pl/edukator/index.php?option=com_content&view=article&id=148&catid=1:artykuy&Itemid=2 [10.02.2011].
5. Greiner I., *Szkolny doradca zawodowy w wybranych krajach Unii Europejskiej*, [w:] http://www.koweziu.edu.pl/edukator/index.php?option=com_content&view=article&id=103&catid=1:artykuy&Itemid=2 [10.02.2011].
6. Kahlert H., Mansel J., *Bildung und Berufsorientierung: Der Einfluss von Schule und informellen Kontexten auf die berufliche Identitätsentwicklung*, München 2007, [w:] <http://books.google.pl/books?id=88U0UzgKDGEc&printsec=frontcover&dq=Bildung+und+Berufsorientierung&hl=pl#v=onepage&q&f=false> [24.01.2011].
7. *Konwencja Międzynarodowej Organizacji Pracy Nr 142 dotycząca roli poradnictwa i kształcenia zawodowego w rozwoju zasobów ludzkich z dnia 23 czerwca 1975 roku*, „Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego” 2007, nr 39.
8. *Konwencja Międzynarodowej Organizacji Pracy Nr 168 dotycząca popierania zatrudnienia i ochrony przed bezrobociem z dnia 21 czerwca 1988 roku*, „Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego” 2007, nr 39.
9. Kreft W., *Wykładnia Rady Unii Europejskiej dla poradnictwa zawodowego i jej implikacje dla Polski*, [w:] „Pedagogika Pracy” 2005, nr 47.
10. *Memorandum dotyczące kształcenia ustawicznego z dnia 30 października 2000 roku*, „Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego” 2007, nr 39.
11. Organisation for Economic Co-operation and Development, *Berufsberatung: Ein Handbuch für politisch Verantwortliche*, Brüssel 2005, [w:] <http://books.google.pl/books?id=dIG-uRGZKFeUC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [24.01.2011].
12. Paszkowska-Rogacz A., *Doradztwo zawodowe w krajach Unii Europejskiej*, [w:] <http://www.sdsiz.pl/index.php/warsztat-doradcy-mainmenu43/dlanauczycieli/artykuły/161-doradztwo-zawodowe-w-krajach-unii-europejskiej> [31.01.2010].
13. Paszkowska-Rogacz A., *Doradztwo zawodowe w systemach szkolnych Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem Irlandii i Danii*, Warszawa 2001.
14. Siarkiewicz R., *Poradnictwo zawodowe w Polsce w świetle konwencji międzynarodowych i prawa Unii Europejskiej*, [w:] E. Siarkiewicz (red.), *Niejednoznaczność poradnictwa*, Zielona Góra 2004.
15. Sultana R.G., *Strategie usług poradnictwa zawodowego w społeczeństwie wiedzy. Europejskie trendy, wyzwania, działania*, Luksemburg 2004.
16. Śmigiel M., Grabowski J., *Pośrednictwo pracy i doradztwo zawodowe w Unii Europejskiej*, Warszawa 2006.
17. *Zalecenie Międzynarodowej Organizacji Pracy Nr 195 dotyczące rozwoju zasobów ludzkich: kształcenie, szkolenie i uczenie się przez całe życie z dnia 17 czerwca 2004 roku*, „Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego” 2007, nr 39.